

INNOVATION IQTISODIYOT

Ilmiy-amaliy elektron jurnal

2026

№4

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

INNOVATIVE ECONOMY

Scientific and practical electronic journal

Indexlanadigan bazalar: Google Scholar

Crossref

OpenAIRE

CYBERLENIKA

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY
ELEKTRON JURNAL

4-jild
4-son
Aprel, 2026

April, 2026
Volume 4
Number 4

ИННОВАЦИОННАЯ
ЭКОНОМИКА
Научно-практический
электронный журнал

INNOVATIVE ECONOMY
Electronic scientific and
practical journal

INNOVATSION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON JURNAL

ISSN: 3030-315X

ojs.kstu.uz

Muassis:

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi:

R.X.Ergashev, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Tahririyat Kengashi raisi o‘rinbosari:

S.N.Xamrayeva, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Mas’ul muharrir:

N.A.Ochilova, PhD, dotsent

Texnik muharrir:

S.J.Qulmurotov

Jurnal har oyda bir marotaba elektron shaklda jurnalning rasmiy sayti orqali nashr etiladi.

Tahririyat manzili:

180100, Qarshi shahri, Mustaqillik ko‘chasi 225-uy Tel.:

+998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Faks: +998 (75) 221 1395

innoeconomic@kstu.uz

“Innovatsion iqtisodiyot” ilmiy - amaliy elektron jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2025-yil 5-apreldagi 369-sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

Jurnalda quyidagi ruknlar asosida maqolalar nashr etiladi:

1. Nazariya va metodologiya
2. Raqamli iqtisodiyot
3. Mintaqa va tarmoqlar iqtisodiyoti
4. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik
5. Inson kapitali iqtisodiyoti
6. Menejment va marketing
7. Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
8. Moliya, kredit va investitsiya
9. Ekonometrika va statistika
10. Xizmat ko‘rsatish va turizm sohasi

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Tahririyat Kengashining xalqaro a'zolari:

Ovchinnikov Viktor Nikolayevich - i.f.d., professor, akademik (Janubiy Federal Universitet, Rossiya)

Solodovnikov Sergiy Yurevich - i.f.d., professor (Belorussiya milliy texnika universiteti)

Sidorov Viktor Aleksandrovich - i.f.d., professor, (Kuban davlat universiteti)

Shevchenko Igor Viktorovich - i.f.d., professor (Kuban davlat universiteti, Rossiya)

Kusainov Xalel Xaymullievich - i.f.d., professor, akademik (Qozog‘iston Respublikasi Milliy fanlar akademiyasi)

Samandarzoda Iskandar Hakim - Iqtisodiyot fanlari doktori (Sh.Shotemur nomidagi Tojikiston agrar universiteti)

Gibadullin Artur Arturovich - i.f.n. dotsent (Milliy tadqiqot universiteti, Moskva energetika instituti, Rossiya)

Sergey Aleksandrovich Voynash - ilmiy xodim (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti)

Valentina Nikolayevna Pulyayeva - iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya Federatsiyasi hukumati qoshidagi Moliya universiteti)

Dmitriy Evgenievich Morkovkin, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Moliya universiteti, Rossiya Federatsiyasi hukumati)

Sadriddinov Manuchehr Islomiddinovich - i.f.d., professor, (Tojikiston Respublikasi Milliy fanlar Akademiyasi)

Perskaya Viktoriya Vadimovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Molchanov Igor Nikolayevich - i.f.d., professor, (Lomonosov nomidagi Moskva davlat universiteti)

Basova Mariya Mixaylovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Aleksandr Leonidovich Chupin, iqtisod fanlari nomzodi (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti)

Nezamaykin Valeriy Nikolayevich - i.f.d., professor, (Rossiya davlat gumanitar universiteti)

Nikonorova Alla Vladimirovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Dmitriyeva Olga Aleksandrovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Shvets Yuriy Yuryevich - i.f.n., dotsent, (Rossiya Fanlar akademiyasining Nazorat fanlari instituti)

Kolosova Yelena Valeryevna - i.f.n., dotsent, (Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti)

Tahririyat Kengashi a'zolari:

Gulyamov Saidaxror Saidaxmedovich - i.f.d., professor, akademik

Pardayev Mamayunus Qarshiboyevich - i.f.d., professor

Navruz-zoda Baxtiyor Negmatovich - i.f.d., professor

Xatamov Ochildi Qurbonovich - i.f.d., professor

Fayziyeva Shirin Shodmonovna - i.f.n., professor

Jumayeva Gulrux Jo‘raqulovna - i.f.n., professor

Egamberdiyeva Salima Raimovna - i.f.n., dotsent

Erkayeva Gulbahor Panjiyevna - i.f.n., professor

Yakubova Shamshinur Shuxratovna - i.f.d., (DSc) dotsent

Amirqulov Shuhrat Olimovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Samiyeva Gulnoza Toxirovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aliqulov Azamat Tuyg‘unovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aminov Fazlitdin Baxadirovich - i.f.n., dotsent

Xo‘jaqulova Nigora Rustamovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Turobov Sherzod Alisherovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Alimova Munisa Yulchiyevna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Ergasheva Nasiba Raxmatullayevna - i.f.d., (DSc), dotsent

Boboqulov Sanjar Baxromkulovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Djalilov Raxmonkul Hamidovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Nomazov Baxrom Bobomurodovich - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Alimxanova Nigora Alimxanovna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Jonuzokov Mirzabek Kulmamatovich - i.f.f.d. (PhD), dotsent

Muxammadiyeva Yulduz Yusupovna - i.f.f.d. (PhD)

Tursunova Aziza Xoshimovna - i.f.f.d. (PhD)

Xolliyev Sherali Baxtiyorovich - i.f.f.d. (PhD)

Panjiyev Samijon Aliqulovich - PhD, dotsent

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

ISSN: 3030-315X

ojs.kstu.uz

Учредитель:

**Каршинский государственный технический
университет**

Председатель редакционного совета:

Р.Х.Эргашев, доктор экономических наук, профессор

Заместитель председателя редакционного совета:

С.Н.Хамраева, доктор экономических наук,
профессор

Ответственный редактор:

Н.А.Очилова, PhD, доцент

Технический редактор:

С.Ж.Кулмуротов

Журнал издается один раз в месяц в
электронной форме и публикуется через
официальный сайт журнала.

Адрес редакции:

180100, г. Карши, ул. Мустакиллик, дом 225

Тел: +998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Факс: +998 (75) 221 1395

E-mail: innoeconomic@kstu.uz

Научно-практический электронный журнал
«Инновационная экономика» включён в перечень
национальных научных изданий на основании
решения Президиума Высшей аттестационной
комиссии при Министерстве высшего образования,
науки и инноваций Республики Узбекистан от 5
апреля 2025 года № 369.

**В журнале публикуются статьи по
следующим рубрикам:**

1. Теория и методология
2. Цифровая экономика
3. Экономика регионов и отраслей
4. Малый бизнес и частное
предпринимательство
5. Экономика человеческого капитала
6. Менеджмент и маркетинг
7. Бухгалтерский учет, экономический анализ и
аудит
8. Финансы, кредит и инвестиции
9. Эконометрика и статистика
10. Сфера услуг и туризм

Редакционная коллегия:

Международные члены Совета редколлегии:

Овчинников Виктор Николаевич - д.э.н., профессор, академик
(Южный федеральный университет, Россия)

Солодовников Сергей Юрьевич - д.э.н., профессор
(Белорусский национальный технический университет)

Виктор Александрович Сидоров - д.э.н., профессор,
(Кубанский государственный университет)

Шевченко Игорь Викторович - д.э.н., профессор (Кубанский
государственный университет)

Кусаинов Халел Хаймуллович - д.э.н., профессор, академик
(НААН Республика Казахстан)

Самандарзода Искандар Хаким - д.э.н., профессор
(Таджикистанский аграрный университет им. Ш.
Шотемура)

Гибатуллин Артур Артурович - к.э.н., доцент
(Национальный исследовательский университет
«Московский энергетический институт»)

Войнаш Сергей Александрович - научный сотрудник
(Российского университета дружбы народов имени
П.Лумумби)

Пуляева Валентина Николаевна - к.э.н., доцент
(Финансовый университет при Правительстве РФ)

Морковкин Дмитрий Евгеньевич - к.э.н., доцент
(Финансовый университет Правительство РФ)

Садриддинов Манучехр Исламиддинович - д.э.н.,
профессор (Национальная академия наук Республики
Таджикистан)

Перская Виктория Вадимовна - д.э.н., профессор
(Финансовый университет при Правительстве РФ)

Молчанов Игорь Николаевич - д.э.н., профессор (Московский
государственный университет имени М.В. Ломоносова)

Басова Мария Михайловна - д.э.н., профессор
(Финансового университета Российской Федерации)

Чупин Александр Леонидович - к.э.н. (Российского
университета дружбы народов имени П. Лумумби)

Неземайкин Валерий Николаевич - д.э.н., профессор (РГТУ)

Никонорова Алла Владимировна - к.э.н., доцент
(Финансового университета Российской Федерации)

Дмитриева Ольга Александровна - к.э.н., доцент
(Финансового университета Российской Федерации)

Швец Юрий Юрьевич - к.э.н., доцент (Институт проблем
управления РАН)

Колосова Елена Валерьевна - к.э.н., доцент (Российский
экономический университет имени Г.В. Плеханова)

Члены Совета редколлегии:

Гулямов Саидхорр Саидхмедович - д.э.н., профессор,
академик

Пардаев Мамаюнус Каршибоевич - д.э.н., профессор

Навруз-зода Бахтиёр Негматович - д.э.н., профессор

Хатамов Очилди Курбанович - д.э.н., профессор

Файзиева Ширин Шодмоновна - к.э.н., профессор

Жумаева Гулрух Журакуловна - к.э.н., профессор

Эгамбердиева Салима Раимовна - к.э.н., доцент

Еркаева Гулбахор Панжиевна - к.э.н., профессор

Якубова Шамина Шухратовна - д.э.н., (DSc), доцент

Амиркулов Шухрат Олимович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Самиева Гулноза Тохировна - д.ф.э.наук., (PhD), доцент

Алигулов Азамат Туйгунович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Аминов Фазлитдин Бахадирович - к.э.н., доцент

Хужакулова Нигора Рустамовна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Туробов Шерзод Алишерович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Алимова Муниса Юльчиевна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Эрашьева Насиба Рахматуллаевна - д.э.н., (DSc), доцент

Бобокулов Санжар Бахромкулович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Джалилов Рахмонкул Хамидович - д.ф.э., (PhD), доцент

Номазов Бахром Бобомуродович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Алимханова Нигора Алимхановна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Джанузакон Мирзабек Кулмаматович - д.ф.э.н., (PhD),
доцент

Мухаммадиева Юлдуз Юсуповна - д.ф.э.н., (PhD)

Турсунова Азиза Хошимовна - д.ф.э.н., (PhD)

Холлиев Шерали Бахтиёрович - д.ф.э.н., (PhD)

Панджиев Самиджон Аликулич - PhD, доцент

Mintaqa va tarmoqlar iqtisodiyoti
Economy of the region and industry
Экономика региона и отрасли

KLASTERLARNING STRATEGIK RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI VA IQTISODIY SAMARADORLIGI

Rahimov Odil Berdiyevich

ПЕРСПЕКТИВЫ СТРАТЕГИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ КЛАСТЕРОВ И ИХ ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬ

Рахимов Одил Бердиевич

PROSPECTS FOR THE STRATEGIC DEVELOPMENT OF CLUSTERS AND THEIR ECONOMIC EFFICIENCY

Rahimov Odil Berdiyevich

Received: April 8, 2026 Revised: April 12, 2026 Accepted: April 19, 2026 Published: May 1, 2026

Annotatsiya: Maqolada klasterlash orqali hududlarni rivojlantirish jarayoni hamda klasterlarning istiqbolda rivojlanishi mintaqalarning zamonaviy iqtisodiy va ijtimoiy infratuzilmalarining shakllanishiga ta'siri yoritilgan. "Sulton Tex Groop" paxta-to'qimachilik klasterining ishlab chiqarish faoliyati asosida ekonometrik model tuzilib, uning natijalari tahlil qilingan. Shuningdek, zamonaviy klasterlarning iqtisodiy va ijtimoiy samaradorligini belgilovchi asosiy omillar bayon etilgan.

Kalit so'zlar: klaster, klasterlash, ekonometrik modellashtirish, raqamli texnologiyalar, yashil texnologiyalar, iqtisodiy potensial, iqtisodiy samaradorlik.

Annotatsiya: В статье рассмотрен процесс развития регионов на основе кластеризации, а также показано, что дальнейшее развитие кластеров способствует формированию современной экономической и социальной инфраструктуры регионов. На примере хлопково-текстильного кластера «Sulton Tex Groop» построена и проанализирована эконометрическая модель производственной деятельности. Кроме того, раскрыты основные факторы, определяющие экономическую и социальную эффективность современных кластеров.

Ключевые слова: кластер, кластеризация, эконометрическое моделирование, цифровые технологии, зелёные технологии, экономический потенциал, экономическая эффективность.

Abstract: The article examines the process of regional development through clustering and emphasizes how the future development of clusters contributes to the formation of modern economic and social infrastructures in the regions. An econometric model of the production activities of the "Sulton Tex Groop" cotton-textile cluster has been developed and analyzed. In addition, the study highlights the main factors determining the economic and social efficiency of modern clusters.

Keywords: cluster, clustering, econometric modeling, digital technologies, green technologies, economic potential, economic efficiency.

■ KIRISH

Hozirgi globallashuv davrida klasterlar dunyo mamlakatlari iqtisodiyotining samarali o'sishining asosiy bo'g'iniga aylangan va ular yangi ishlab chiqaruvchi kuch sifatida iqtisodiy faoliyatning qariyb yarmini qamrab olgan. Jumladan, AQShda 400 ga yaqin klasterlar faoliyat yuritib, mamlakat YaIMning 60-65 foizi ularning

hissasiga to'g'ri keladi, Italiya ishlab chiqarishida 200 dan ortiq klasterlarning ulushi mamlakat eksportida 40 foizga yaqinni tashkil etadi, Xitoyda ko'plab korxonalarni birlashtirgan 60 dan ortiq klasterlarda katta hajmlarda mahsulotlar ishlab chiqariladi.

Klasterlash orqali ilg'or rivojlanish - iqtisodiy salohiyat, yangi texnologiyalar, ekologik omillar va

moliyaviy imkoniyatlarni o'z ichiga oladi. Klasterlashning strategik tahlil jarayoni klasterlarning qaysi yo'nalishda rivojlanishi kerakligini, qanday innovatsiyalarni joriy qilishni va mintaqalararo hamkorlikni qanchalik samarali yo'lga qo'yish mumkinligini aniqlashga yordam beradi. Bu esa, o'z navbatida, klasterlarning iqtisodiy o'sishini va raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

“Klaster” tushunchasi XX asrning 80-yillarida Maykl Porter tomonidan iqtisodiy tushuncha sifatida ilmiy jarayonga kiritilgan. Porterning ta'kidlashicha, klaster – ma'lum sohalarda faoliyat ko'rsatayotgan kompaniya va institutlarning jug'rofiy jihatdan tarmoqlararo birlashuvi hisoblanadi. Bu ta'rif 1990-yilda Maykl Porter tomonidan tayyorlangan “Davlatlarning raqobatdosh afzalligi” nomli asarida keltirilgan. Demak, klaster – o'zaro bog'liq korxonalarni birlashtirishning bir usuli bo'lib, bu hudud iqtisodiyotining raqobatbardoshligini oshirish imkonini beradi[1].

2005-yillarda iqtisodchi olimlar – A.Rasulev, R.Alimov, D.Kurbanovlarning “O'zbekistonda paxtachilik kompleksini rivojlantirishda klaster iqtisodiy siyosatining muhim yo'nalishlari” maqolasida mamlakatda klasterlarni rivojlantirish asoslari yoritilgan[2].

Journal of Management (“Value & Ethics” Gwalior Management Academy, India ISSN-2249-9512, 2022 November Special Issue Page: 222-236 (08.00.00; №6)) jurnalida chop etilgan mualliflar Rahimov Odil Berdievich, Mukhitdinov Khudayar Suyunovichning “Kashkadarya province activity of economic subjects econometric modeling of inter-territorial clustering” maqolasida subyektlarni hududlarda klasterlashni ekonometrik modellash tirish masalasini[3] hamda “Экономика и предпринимательство” (научный журнал, 2024 г. №1 (162), ISSN 1999-2300, Журнал включен в Перечень ВАКа РФ, стр.673-676.) ilmiy jurnalida chop qilingan muallif O.B.Rahimovning “Econometric model of interterritorial clustering of economic subjects” maqolasida iqtisodiy subyektlarni klasterlashni ekonometrik modellari o'rganilgan[4].

■ TADVIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur maqolada klasterning iqtisodiy statistik ko'rsatkichlari va moliyaviy hisobotlari ma'lumotlari asosida Statistik tahlil usulida tahlillar olib borilgan, klasterning ishlab chiqargan mahsulotlari sotuv hajmiga ta'sir etuvchi bir qancha omillar o'rganildi, sotuv

hajmiga ijobiy ta'sir qiluvchi omillar korrelyatsion tahlil bo'yicha o'zaro bog'lanishlar tekshirildi, korrelyatsion-regression tahlillar usulida omillar orasidagi bog'lanishlarning ko'p omilli ekonometrik modeli qurilgan va bu model asosida klasterning iqtisodiy samaradorliklari tahlil qilingan.

■ TAHLIL VA NATIJALAR

Hududlarning iqtisodiy potensial rivojlanish imkoniyatlarini topish, erishilmagan ishlab chiqarish darajalarini ko'zlab, foydalanilmagan zahiralarni o'rganish zarurdir. Maqbullashtirish masalasida klasterlarni va ularning ishlab chiqarishini tashkil etish dastlab mukammal rejalashtirishdan boshlanadi. Rejalashtirish bosqichi esa ishlab chiqarish faoliyatining boshlang'ich qismini ifodalab, ishlab chiqarish samaradorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Rejalashtirishda asosiy talablar o'rnatiladi, ishlab chiqaruvchining iqtisodiy salohiyati tahlil etiladi. Rejalashtirish qator dasturlar asosida amalga oshirilishi va ularning ichida eng maqbuli aniqlanishi zarur bo'ladi. Bu jarayonlar iqtisodiy tahlillar negizida amalga oshiriladi.

Klasterlar innovatsiyalarni tezroq joriy etishga va ularni keng miqyosda qo'llashga yordam beradi, bu esa umumiy texnologik taraqqiyotga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Zamonaviy iqtisodiyotda raqamli texnologiyalarning tezkor rivojlanishi iqtisodiy jarayonlarni yanada chuqurroq tahlil qilishni taqozo etmoqda. Ekonometrik modellash tirish raqamli iqtisodiy muhitda iqtisodiy ko'rsatkichlarni tahlil qilish va baholash imkonini beradi. Klasterlashni ekonometrik modellash tirish ishlab chiqarish subyektlari orasida hamkorlikni kuchaytirib, iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga, innovatsiyalarni joriy etish va raqobatbardoshlikni oshirishga xizmat qiladi. Shuningdek u iqtisodiy qarorlar qabul qilishda asosiy vositalardan biri bo'lib, iqtisodiyotni barqaror rivojlantirish uchun dolzarb va muhim ahamiyat kasb etadi.

Qashqadaryo viloyatidagi agrosanoat klasterlaridan biri “SULTON TEX GROUP” klasteri rivojlanish faoliyati statistik ma'lumotlari tahlil qilindi hamda uning ishlab chiqarishi bilan bog'liq bo'lgan omillari ko'rib chiqildi, bunda Y – mazkur klasterning ishlab chiqargan mahsulotlari sotuv hajmi (mlrd. so'm), x_1 – ip-kalava ishlab chiqarish (tonna), x_2 – klasterdagi ish o'rinlari (birlikda).

1-jadval

“SULTON TEX GROUP” paxta-to'qimachilik klasteri mahsulotlar ishlab chiqarish ko'rsatkichlari

Yillar	Ishlab chiqargan mahsulotlari sotuv hajmi (mlrd. so'm) Y	Ip-kalava ishlab chiqarish (tonna) x_1	Ish o'rinlari (birlikda) x_2
2018	150,532	6 316,00	253
2019	226,079	6 222,00	633
2020	250,775	5 711,00	618
2021	276,258	5 709,00	727
2022	445,345	10810,00	750
2023	440,019	12773,00	768

1-jadvaldagi klaster sotuv hajmi (Y) va unga ijobiy ta'sir qiluvchi ip-kalava ishlab chiqarish (x_1) hamda ish o'rinlari soni (x_2) qiymatlarini natural logarifm qiymatlariga o'tkazamiz, bu ishdan maqsad – o'zgaruvchilar orasidagi nisbatli o'zgarishlarni aniqroq baholash, bu esa, iqtisodiy va moliyaviy ko'rsatkichlar o'rtasidagi murakkab bog'liqliklarni oddiylashtirishga yordam beradi. Natural logarifm orqali ma'lumotlar siljimalari kamaytiriladi, natijada o'zgaruvchilarning ta'sirini chiziqlashtirish va o'zgarish tendensiyalarini

aniqroq kuzatish imkoniyati yaratiladi. Bu usul, ayniqsa, o'zgaruvchilar orasidagi nisbiy o'zgarishlarni tahlil qilishda qo'llanilib, kichik qiymatlar va katta qiymatlar orasidagi farqlarni kamaytiradi, tahlil natijalarining izchilligi va ishonchligini oshiradi.

Korrelyatsion-regression tahlillar "SULTON TEX GROUP" klasteri rivojlanishiga ta'siri yuqori bo'lgan omillarni aniq belgilash va kelgusida yanada samarali rivojlanish strategiyasini shakllantirishga yordam beradi.

2-jadval

"SULTON TEX GROUP" klaster ishlab chiqargan mahsulotlari sotuv hajmiga ta'siri yuqori bo'lgan omillarning asosiy parametrlari⁷

Natijaviy o'zgaruvchi: Y				
Metod: Eng kichik kvadratlar usuli				
Qator: 2018-2023				
Kiritilgan o'zgaruvchilar(kuzatuvlar): 6				
O'zgaruvchi	Model koeffitsiyentlari	Standart xatolar	t-Styudent mezon	p-qiymati
x_1	0.657692	0.137704	4.776144	0.0174
x_2	0.605420	0.115575	5.238345	0.0135
C	2.806943	1.163136	2.413253	0.0447
R-determinatsiya koeffitsiyenti	0.964671	Bog'liq o'zgaruvchining o'rtacha qiymati		12.53552
Tekislangan R-determinatsiya koeffitsiyenti	0.941119	Bog'liq o'zgaruvchining standart chetlanishi		0.415362
Regressiyaning standart xatosi	0.100789	Akaykening axborot mezon		-1.444717
Qoldiqlar kvadratlar yig'indisi	0.030475	Shvars mezon		-1.548837
Maksimal o'xshashlik fuksiyasining qiymati	7.334150	Hannan-Quinn kriter		-1.861519
F-Fisher mezon	40.95856	DW-Darbin-Uotson mezon		2.288011
Ehtimollik (F-Fisher mezon)	0.006640			

Tadqiqotlar asosida olingan natijalarda "SULTON TEX GROUP" paxta-to'qimachilik klasteri ishlab chiqargan mahsulotlari sotuv hajmining o'sish dinamikasini ifodalovchi quyidagi ko'p omilli darajali empirik modelni hosil qildik:

$$Y = 16,61 * x_1^{0,66} * x_2^{0,61}$$

Bu model shakli – darajali model, model esa ko'rsatkichlarning nisbiy o'zgarishlarni tahlil qilishda qulaylik yaratadi. Ushbu darajali model x_1 va x_2 o'zgaruvchilarining Y ga ijobiy ta'sir ko'satishini ifodalaydi, model yordamida ip-kalava ishlab chiqarish (x_1) hamda ish o'rinlari soni (x_2) omillarining o'zgarishiga bog'liq ravishda klasterning ishlab chiqargan mahsulotlarining sotuv hajmi (Y) o'sadi, bu tuzilgan empirik model – monoton o'suvchi funksiyadir.

Mazkur ko'p omilli darajali empirik modelning tahlili shuni asoslaydiki, bunda $0,66+0,61=1,27>1$ bo'ldi, demak, klaster ishlab chiqarish mahsulotlarining sotuv hajmi samaradorligi yuqori bo'lmoqda.

Agar tahlil chuqurroq, har tomonlama amalga oshirilsa, innovatsion texnologiyalarning joriy etilishi, xomashyo resurslardan unumli va samarali foydalanish, ishchilar sonini barqaror ushlab turish mazkur klaster ishlab chiqarish samaradorligiga ijobiy ta'sir qiladi.

Modelda ip-kalava ishlab chiqarish (x_1) o'zgaruvchisi uchun ko'rsatkich 0,66 ga teng, bu esa, ip-kalava ishlab chiqarish (x_1)ning sotuv hajmi (Y)ga o'rtacha ijobiy ta'sir ko'rsatishini bildiradi. Boshqacha aytganda, ip-kalava ishlab chiqarish (x_1)ning 1% o'zgarishi sotuv hajmi (Y)ning 0,66% o'zgarishiga olib keladi. Ish o'rinlari soni (x_2) omili uchun ko'rsatkich 0,61 bo'lib, bu ham ijobiy ta'sirni anglatadi, ya'ni ish o'rinlari soni (x_2)ning 1% o'zgarishi sotuv hajmi (Y) ning 0,61% ijobiy o'zgarishiga sabab bo'ladi.

Mazkur klasterda ushbu mulohazani quyidagicha talqin qilish mumkin: klasterda ip-kalava ishlab chiqarishni 1% ga oshirilsa, unda klasterning ishlab chiqargan mahsulotlarining sotuv hajmi 0,66% ga oshishi va klasterda ish o'rinlari 1% ga oshirilsa, u holda

⁷ Muallifning dastur asosida ishlanmasi
<https://ojs.kstu.uz/index.php/ej>

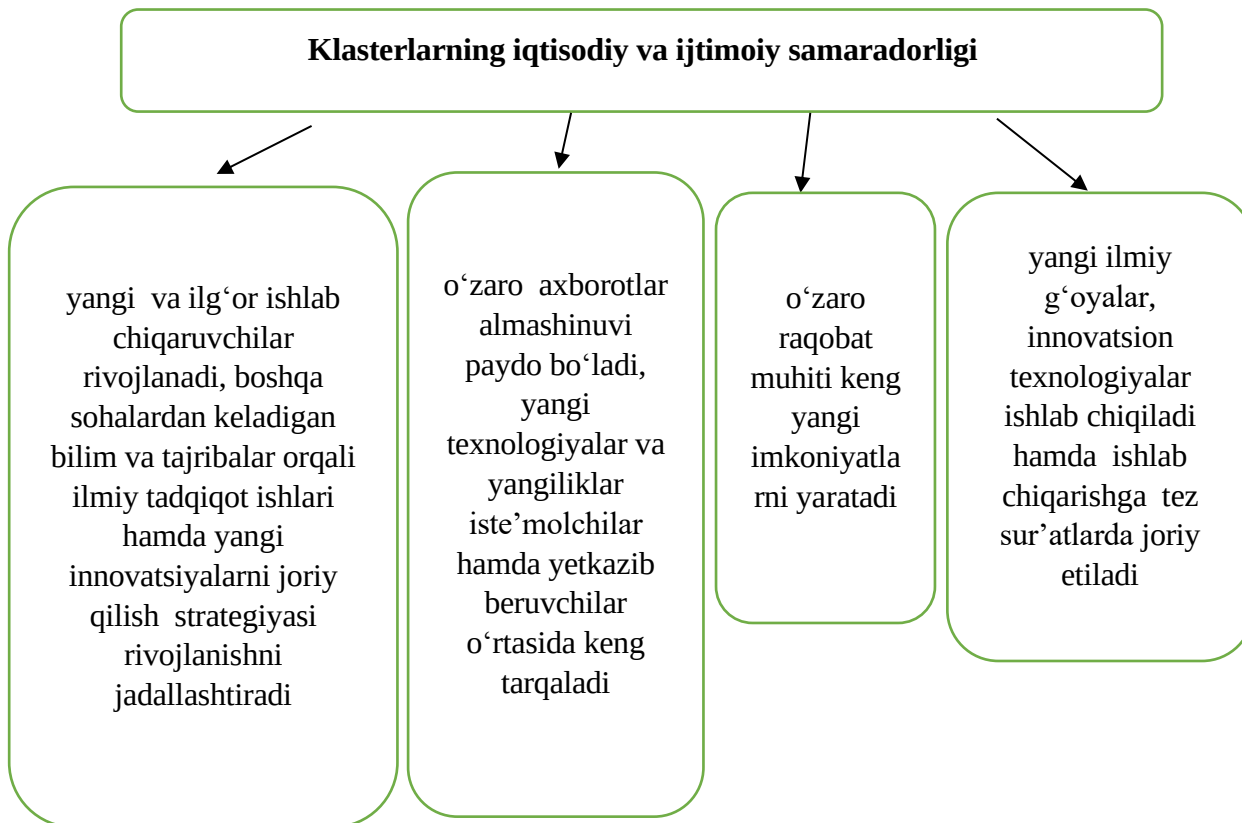
klasterning ishlab chiqargan mahsulotlarining sotuv hajmi 0,61% ga ko'payadi.

Bu model real sharoitlarda qaror qabul qilish va iqtisodiy samaradorligini oshirish hamda klasterning strategik rivojlanishining kelajakdagi dinamik o'zgarishlarini prognozlashda qo'llaniladi.

■ XULOSA VA TAKLIFLAR

Klasterlarning rivojlanishi mintaqalarning zamonaviy iqtisodiy va ijtimoiy infratuzilmalari tashkil topishiga olib keladi, bu esa ularning iqtisodiy va ijtimoiy samaradorligini ko'rsatadi.

Klasterlarning iqtisodiy va ijtimoiy samaradorligini quyidagilardan iborat (1-sxema):

1-sxema: Ilmiy tahlil asosida muallif tomonidan tizimlashtirilgan

Klasterlash jarayonida yangi imkoniyatlar va ilmiy g'oyalarni ishlab chiqish hamda ularni ishlab chiqarishga joriy etish mintaqaviy va milliy darajada iqtisodiy o'sishga sezilarli hissa qo'shadi. Klasterlar uchun raqamli texnologiyalar bilan integratsiya qilish –ishlab chiqarish hamda resurslardan samarali foydalanishni optimallashtiradi. Raqamlashtirish orqali korxonalar bir-biriga tezkor ma'lumot etkazib bera oladi, natijada ishlash samaradorligi oshadi. Sun'iy intellekt va yangi texnologiyalar yordamida klasterlarda ishlab chiqarish jarayonlarini kuzatish, talablarga mos mahsulotlarni ishlab chiqarish, shuningdek, texnik xizmat ko'rsatish sohalarida yutuqlarga erishish mumkin. Yashil texnologiyalar va qayta tiklanuvchi energiya manbalari klasterlar ichidagi ishlab chiqarish jarayonlarini ekologik xavfsiz hamda samarador qilishda katta ahamiyatga egadir. Xomashyolar sarfini kamaytirish va ularni tejash, energiya samaradorligini oshirish orqali ekologik klaster tizimlarini yaratish imkoniyatlari kengayadi. Klasterlar o'zaro tajriba va g'oya almashish orqali yangi keng imkoniyatlarni yaratadi. Shu bilan birga, ochiq innovatsiya dasturlari orqali ilmiy-texnologik g'oyalarni joriy etish ko'lamini kengaytirish lozim.

Yuqoridagi g'oyalar va texnologiyalarni klasterlarda amalga oshirish orqali hududiy ishlab chiqarish jarayonlariga raqamli texnologiyalar va zamonaviy

texnologiyalarni joriy etish barqaror iqtisodiy o'sishga erishiladi.

Strategik yo'nalishlardagi klasterlash subyektlar o'rtasida o'zaro hamkorlikni kuchaytirib, ularning raqobatbardoshlikni oshiradi va iqtisodiy o'sishiga turtki beradi.

Klasterlash subyektlar o'rtasidagi bilim almashinuvi va tajriba bo'yicha hamkorlikni rivojlantiradi. Innovatsiyalarni tezroq joriy qilish va texnologik yangiliklardan foydalanish imkoniyatlarini yaratib, bu subyektlarning texnologik jihatdan rivojlanishiga katta turtki beradi.

Klasterlash orqali subyektlar o'z resurslarini birlashtirib, xarajatlarni kamaytirish va resurslardan samarali foydalanish imkoniga ega bo'ladilar. Bu esa, ishlab chiqarish jarayonlarining samaradorligini oshirishga yordam beradi, o'z navbatida, narxlarini pasaytirish orqali raqobatbardoshlikni ham kuchaytiradi.

Klaster subyektlarining integratsiyasi logistika tarmoqlarining yaxshilanishiga olib keladi. Mahsulot va xizmatlarning tezroq hamda arzonroq etkazib berilishi, shuningdek, transport va infratuzilma tizimining iqtisodiy samaradorligini oshiradi.

Muallif haqida / Сведения об авторе / Author details

Rahimov Odil Berdiyevich Qarshi Xalqaro universiteti “Iqtisodiyot va muhandislik” kafedrasi dotsenti / Рахимов Одил Бердиевич Каршинский Международный университет Доцент кафедры «Экономика и инженерия» / Rahimov Odil Berdiyevich Karshi International University Associate Professor of the Department of “Economics and Engineering”

E-mail: odilrahimov0302@gmail.com

ORCID: 0009-0004-7902-7392

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1.Porter M. Clusters and the New Economics of Competition. Harvard Business Review, 1998/<http://hbr.org/product/clusters-and-the-new-economics-of-competition/an/98609-PDF-ENG>.

2.А.Расулев, Р.Алимов, Д.Курбанова.

Развитие хлопкового комплекса-важное направление кластерной экономической политики в Узбекистане. Общество и экономика. №7-8, 338-350 ст.2005 г.

3.Rahimov Odil Berdiyevich, Mukhitdinov Khudayar Suyunovich. Kashkadarya provinceactivity of economic subjects econometric modeling of interterritorial clustering // OAK Journal of Management “Value & Ethics” Gwalior Management Academy. India ISSN-2249-9512, 2022 November Special Issue Page: 222-236 (08.00.00; №6).

4.О.Б.Рахимов. Econometric model of interterritorial clustering of economic subjects.// “Экономика и предпринимательство” научный журнал, 2024 г №1 (162), ISSN 1999-2300, Журнал включен в Перечень ВАКа РФ, стр.673-676.

INNOVATION
IQTISODIYOT
ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

ISSN: 3030-315X

t.me/kstu_uz

Qarshi shahri,
Mustaqillik ko'chasi 225

www.kstu.uz
www.ojs.kstu.uz